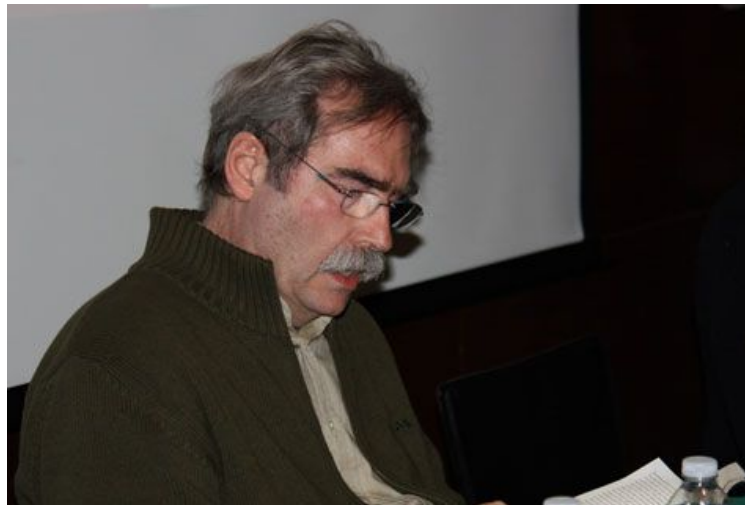

Jaume Cabré a l'Olleria PLAÇA DE LA VILA

A la plaça de la Vila de L'Olleria, on abans hi havia una botiga de roba, l'aparador de la biblioteca lluí fotos precioses d'atles que retrataven el paisatge del Pallars Sobirà, les seues esglésies romàniques, les cases fetes amb pedra negra, el verd matisat dels boscos i alguns llibres pel sòl de la vitrina d'autors en català que l'han narrat o són del Pallars. Divendres 15 d'octubre hi hagué una xerrada deliciosa de l'escriptor Jaume Cabré, Premi d'Honor de les Lletres Catalanes 2010, una mena de taller d'escriptura per a explicar-nos com s'escriu una novel·la i contar-nos com s'esbudella una narració. Fa uns mesos emeteren per TV3 un film doble manllevat de la seua famosa novel·la 'Les veus del Pamano' sobre la postguerra. Abans havia comprat aquest llibre que encara no he llegit, però que llegiré amb urgència perquè em va seduir amb els plecs i el rerefons en una conferència per explicar l'ofici d'escriure...

La regidora de cultura de l'Olleria, Àgueda Micó, féu els agraïments que tocaven, en nom del públic es mostrà molt complaguda que Jaume Cabré acceptés vindre a parlar-nos de l'escriptura i de literatura a l'Olleria, perquè així fa més gran aquest poble i a tots nosaltres, i ens enriqueix perquè ens permet conèixer millor a través de la literatura i l'escriptura. Passà la paraula a Àngel Cano Mateu, qui féu una breu introducció per a ubicar literàriament Jaume Cabré. Esmentà que fou professor a l'Institut de Vila-real, la seua melomania, i la influència dels seus coneixements musicals que trobem en alguna de les estructures narratives de les seues novel·les. Alguna vegada Cabré ha dit que es considera com una mena d'orquestrador de paraules. Ens digué l'Àngel Cano que potser en alguns dels seus llibres hi ha el tema del poder, les traduccions dels seus llibres a moltes altres llengües (més de deu) i la seua gran capacitat per a fer-nos viure les coses que ens narra; l'Àngel expressà la seua decepció per la frontera literària que sembla que s'alça entre el País Valencià i Catalunya, perquè a les escoles i Instituts del País Valencià sovint es limiten a llegir Ferran Torrent, Isabel-Clara Simó i poc més de la literatura catalana perquè a les Corts Valencianes i a la Conselleria d'Educació fa uns anys, en un pacte entre els blavers d'UV i els del PP de Zaplana, es va aprovar un decret perquè l'alumnat del País Valencià fos orientat literàriament només amb escriptors autòctons del País Valencià i el professorat s'abstinguera de fer llegir llibres d'autors catalans. Deien que es tractava de fomentar 'la identificació' i la proximitat amb la llengua, però, tots sabem que es tractava del foment de l'anticatalanisme, de l'autoodi i de fer arrelar la censura des de l'escola i per tots els mitjans. Segur que no se'ls ocorre limitar 'provincialment' la literatura castellana o anglesa. Pel que sembla, alguns professors fan cas d'aquest infaust decret imperdonable i de trista memòria que ens causa vergonya aliena; per la qual cosa, -amb aquestes metàfores i paradoxes que té la vida-, Jaume Cabré esdevé un escriptor més conegut a Hongria, França, Gran Bretanya, els Estats Units o Alemanya que al País Valencià. L'Àngel suggerí l'extraordinària voracitat lectora de Jaume Cabré i les seues influències literàries de Mercè Rodoreda, de Gabriel García Márquez i dels millors escriptors de la literatura universal, potser Tolstoi, Dostoievski, Goethe, Proust...

Jaume Cabré, després d'assenyalar que era la primera vegada que posava el peu a l'Olleria, i crec que a La Vall d'Albaida, va manifestar que com un cowboy del far west, marcava a la seua pistola amb una ratlla cada vegada que xafava un poble ignot a tot el país sencer, féu una marca al seu colt com si hagués matat un home, i immediatament es desmarcà de les etiquetes i digué que no era un novel·lista temàtic, ni del poder, ni de la guerra, ni de la corrupció, ni del mal, ni tan sols era un escriptor argumentatiu. Ell comença una història intentant agafar les paraules al vol, una rere l'altra perquè 'les novel·les només són paraules', com diu Maria Barbal, d'allà del Pallars Sobirà, es tracta de posar unes paraules darrere de les altres per a construir, amb sentit i coherència, una història que isca des de dins i que ens commoga, potser partint d'allò més etèr de tot el bastiment, del clima, del contorn, del to, de l'estil, de les emocions intuïtives i deixar-se dur pels personatges que vas creant, que et porten, de vegades, on tu no vols... Allò que sembla més inconsistent, més voluble, més ocult en una novel·la potser és el més important si sabem donar-li 'versemblança', fer creïble allò que contes. La 'veritat' del novel·lista, com havia comentat amb Joan Olivares, no és ajustar-se a les dades i als fets, com l'historiador; la veritat del novel·lista és tota una altra cosa, és donar credibilitat a allò que contes, fer-ho entretingut, amé, que tinga ritme, que no decaiga, que es llegesca amb interès, que suscite curiositat per a acabar el llibre i resoldre adequadament les trames i les històries per on t'endinses, que els personatges tinguen entitat, consistència i facen el pes propi, que els reconegues, que no et caiguen a terra els personatges o el que contes perquè està insuflat de vida... Tot plegat, que el que contes tinga prou 'vivacitat' perquè t'emociona i pot arribar a emocionar i commoure els altres de qualsevol altre lloc del món. Li agrada prescindir de les banalitats, dels aditaments innecessaris per a anar directe a 'l'ànima' de l'ésser huma (tot i no ser creient, va aclarir).

Ens contà quina fou la primera idea abans d'escriure 'Les veus del Pamano', com es va 'inspirar' per a contar el que després esdevingué el seu llibre més conegut; anava passejant per un poblet del Pallà Sobirà i veié una escola derrocada, mentre estava acabant una altra novel·la 'L'arbre de l'eunuc'. Ja havia escrit 'Teranyina' (1984), una de les primeres, i el 1991 'Senyoria', on els clixés periodístics assenyalen que tracta 'sobre la corrupció' perquè ixen personatges corruptes. També havia escrit 'Viatge d'hivern' (2000), 'Fra Junoy o l'agonia dels sons' (1984) i obres de reflexió literària: 'El sentit de la ficció' (1999) i l'obra de teatre 'Pluja seca' (2001). L'escriptor, envoltat per l'entorn d'un poblet del Pallars Sobirà pensa escriure una novel·la sobre mestres, mira l'escola derrocada i pensa que ha de delimitar el temps de la novel·la; voldria escriure una gran obra des dels romans fins a la guerra de les galàxies, però sap que això no pot ser, que ha de tallar, com Miquel Àngel extrau de dins de la pedra el David, perquè ja hi està en brut, només ha de retallar la matèria que li sobra a la pedra, o pensa com Bach, que deia que fer música és tan senzill que només ha de posar una nota darrere de l'altra, ell va passejant pel Pallars mentre medita sobre la delimitació del context històric d'una novel·la sobre mestres... I no sap encara no anirà a parar, on el portarà quan es desenvolupe la novel·la que començà al seu interior. Altres vegades ha volgut fer una cosa i li ha n'eixit una altra, no és la primera vegada ni l'última. Una volta pensà fer una novel·la d'una dona, bella, intel·ligent, que influirà sobre les coses que passen al món i canviarà el rumb de les coses, des de la política, tornant

bones les coses dolentes, cercant la justícia al món, alleujant les desgràcies, però aquesta dona es torna en tota una altra cosa a la novel·la quan l'escriu, fins al punt que la gent del Pallars la reconeix com una 'senyora' que ara té uns cents anys, que abans despenjava el telèfon per parlar amb Fraga o anava a Madrid per entrevistar-se amb algun un ministre. Als Pallars es conserven ben clares les estructures socials diferenciades i les classes socials envigorides, els potentats per una banda, els pastors, els treballadors, els seus 'súbdits' per l'altra; els personatges tenen entitat pròpia, han de tenir-ne, i, de vegades, se te'n van de les mans i acaben on no t'ho esperes, sent allò que no pensaves. Però si t'has enamorat del personatge ho acceptes com si tingués vida pel seu compte, com t'enamores d'una filla tot i que no s'acabe el menjar del tot o descure el gat que volia de 'mascota' i te n'hages d'encarregar tu mateix... Escriure és una mica així, deixar-se portar pel cor i la creativitat, penses en l'escola, en els mestres, en el paisatge del Pallars, veus passar vaques, com a 'Estació d'Enllaç' -on va fer de guionista- passen trens i gent. Però fins que no tens els 'llogams', fins que no embastes els ancoratges adients, no pots començar a navegar, a fluir; perquè el que és important en una novel·la no és tant que passen vaques o trens o gent, sinó que passen coses, que hi haja emocions, sentiments, històries, anècdotes, vida...

Quan aconseguixes que aqueixa vida passe dins de tu mateix, has d'intentar contar-ho, transmetre-ho, fer-ho intel·ligible i comunicable per als lectors i si, potser, arribar a la universalitat a partir de fets concrets, no tant de la Cinquena Avinguda de Nova York de l'artificiositat 'cosmopolitista', sinó del 'riu Pamano' que es diu així al Pallars Sobirà, (encara que més avall desapareix el nom i es canvia per un altre), com els noms dels vençuts resten anònims a les vores dels vorals de les carreteres, i hi ha gent que després de més de setanta anys encara té por de parlar d'aquestes coses perquè 'ens han ficat la por al cos', com quan Cabré anava a l'escoleta infantil i li parlaven en castellà i li preguntaven no sé què de la història sagrada i es quedà en blanc perquè havia de parlar en una llengua estranya, i li posaren un zero del que està molt devanit. La por de parlar en català, com quan als carrers de Barcelona durant la dictadura, si parlaves en català amb el teu pare o germà, de vegades miraves per si et vigilava algú, si hi havia algún policia que et pogués denunciar per parlar al teu propi país amb la teua pròpia llengua amb la teua pròpia família. A Catalunya hi ha conflicte lingüístic, clar, però és el problema que tenen no els castellanoparlants que poden viure perfectament sense saber un borrall de català, sinó els catalanoparlants per poder anar per la vida tranquil·lament i les dificultats que significa prendre't un tallat sense haver d'enutjar-te i enfrontar-te al món...

Li posà a la novel·la 'Pamano' perquè potser és una nom Iber, tot i que a algunes zones del Pirineus arribà l'euscarà. En 'Les veus del Pamano', els vius que escolten la remor de l'aigua del riu, moren després d'oïr el corrent...

Va situar la novel·la a principis dels anys quaranta, el temps dels maquis, l'inici de la II Guerra Mundial, quan Irene Nemirovsky escrigué 'Suite francesa'; quan era jove estava fart de les novel·les de la guerra civil, Joan Sales "Incerta Glòria" i altres que escriuen sobre la guerra com un fresc ple de testimoniatge, com Primo Levi i Paul Celan, que després se suicidaren: qui diu que que la literatura està allunyada de la vida? Els autors vomiten sobre el que viuen i hi ha vivències molt dures que quan les contes t'arrosseguen i t'arrabassen la vida.... Quan Jaume escrivia 'Les veus del Pamano', era el temps del 'aznarato', encara no es parlava a penes de la recuperació, ni de la memòria ni de la històrica. Des del govern de l'Esat espanyol, amb majoria absoluta del PP, Aznar i els seus parlaven 'd'oblidar', de no remoure res més de la guerra, de perdonar, fins i tot de passar pàgina. En canvi, Jaume Cabré comença aquesta novel·la amb la frase 'Pare, no els perdonis, que saben què fan', que la treu de l'autor del llibre 'La impossibilitat del perdó' davant la Shoa, Vladimir Andréievitx... Qui pot perdonar? En nom del qui? Qui som nosaltres per a parlar en nom d'altres que periren atroçment? Com es pot perdonar la barbàrie? Com fer-ho d'uns fets que no ens pertoquen? Quina autoritat tenim per a fer això? Per què perdonar? I tanmateix, aquests interrogants, afig jo, són una constant que ressonen davant les guerres, els exterminis, els genocidis, les barbàries, de manera incessant, com si ens demanes per la necessitat de no continuar fent bollir la sang per fabricar més barbàries i donar peu a reproduir genocidis del passat en el futur repetint el cercle que nodreix la relació víctima-botxí interminablement. El no oblit (el record, la memòria...) sembla clar perquè la impunitat no dicte la seua darrera paraula, però, no sap Cabré, com Jankélévich, si podem anar més enllà de recordar un passat irreversible.

Jaume Cabré ens indica que mentre escrivia 'Les veus del Pamano', altres escriptors fan novel·les amb el mateix tema que han sigut dutes al cinema, posem per cas l'Emili Teixidor escriví 'Pa negre', Javier Cercas 'Soldados de Salamina', Manuel Rivas 'El lápiz del carpintero', Bernardo Atxaga 'El hijo del acordeonista', 'Girasoles ciegos' d'Alberto Méndez, els llibres de Chaves Nogales sobre la guerra 'A sangre y fuego. Héroes, bestias y mártires de España (1937)', 'La agonía de Francia', etc... Al segle XX les novel·les sobre la guerra, ens trauen de dins de la trama i t'expliquen coses del context on se situa la història. Jaume Cabré el que ha intentat amb la novel·la 'Les veus del Pamano' és atrapar el lector des de l'interior de les mateixes històries, per la història mateix, sense haver d'explicar molt més de la trama. El que l'interessa és l'estil del desenvolupament de la trama mateix; com a lector quan llegia alguna cosa que li agradava, primer, deia que voldria haver-ho escrit ell, però ara no vol escriure el que altres ja han escrit, ara el que vol és fer servir la mateixa tècnica per trasmetre amb l'habilitat allò que els grans escriptors són capaços d'emocionar i de transmetre amb les seues històries.

La seua novel·la sobre la guerra té el context dels anys quaranta, però, també està escrita des de la distància, des de la llunyania dels fets, des dels inicis del segle XXI. Una mestra ubicada als nostres dies que troba uns papers d'aquella època on hi ha uns diaris que ens conten coses de la immediata postguerra, mentre la violència feixista s'exercí amb total impunitat, i els maquis encara s'amagaven i lluitaven per les muntanyes dels Pirineus. La generació de Cabré és una generació que naix després de la guerra, llevat de l'Emili Teixidor que només tenia quatre anys i que és autor del possiblement millor llibre que s'ha escrit sobre la guerra; una gent que no l'ha viscuda en directe, que li l'han contada, que la recordada en la por, en les revenges que cuejaven, en el terror que transmetia la dictadura per mantenir el seu poder basat en la força de les armes. Potser és una novel·la, la de Cabré, per a vencer la por, per a superar els silencis que han imposat les veus que no han deixat parlar els vençuts durant tant de temps. Jo afig, per a polemitzar amb la conversa del Cabré, i advertesc que potser només és un anhel, però, segurament només després d'oïr totes les veus corals de la guerra, de descobrir i soterrar els morts dignament, de donar-los un nom a cada mort, de saber la veritat dels fets i les seues diverses interpretacions, de fer justícia, d'anul·lar les sentències que fa setanta anys assassinaren Lluís Companys per ser president de Catalunya i tanta gent per ser 'demòcrates' o d'esquerres o tenir les idees religioses i pertànyer a una institució eclesiàstica que procurava i s'afanyava perquè es donés un colp d'estat militar, etc. Trobem la maduresa suficient per a deixar de dividir-nos en bàndols a mort, irreconciliables de per vida, per deixar de nodrir l'odi i el combat fins a la fi, 'passem full' en el sentit de no conrear l'odi cerval, de desar l'odi de banda i reprendre el dil·leg encara impossible, que se superen algun dia els enfrontaments a mort, les pulsions guerreres de destrucció i la sang vessada que encara ens assetja, ens enfronta i ens persegueix pels carrers i places dels nostres pobles.

Potser és cert que no es poden 'perdonar' segons quines coses, però, 'passar full', en el sentit de no quedar-se ratllat en la guerra, de no fer voltes a la sènia que alimenta els sofriments, trencar el cercle per tornar a recobrar el pols de la vida, potser siga necessari, o potser siga convenient per a viure sense nodrir el rancor de la mort, de les morts, el passat, del present, del futur... com si la fi d'una guerra només fos la preparació per a l'inici d'una altra, en un etern fatalisme lligat a la pulsio de la mort heideggeriana, schmittiana o estalinista... La literatura, com la vida, ens deslliga de les determinacions, i mitjançant la creativitat i els mots salvem el temps i les

vides; ens rescatem. Cabré ens explicà que l'estiu passat es reuniren en l'escola que inspirà el relat, perquè, recordem que es tractava de fer una novel·la sobre mestres. A la versió més gran del llibre amb tapes dures de hi ha una fotografia davant de l'escola d'aquell poble als anys quaranta, demanà si coneixien, si es reconeixien i una dona molt major, amb els cabells blancs va dir, assenyalant-se, que ella era la noia bruna de les trenes llargues, de la segona o tercera fila, que sembla una índia. Hi havia un altra xiqueta que es deia Barbal de cognom, l'altra nina de nom Montserrat... Tot el llibre està travessat per un gat que parla, com a "Kafka a la platja" de Murakami; un estudiant als Estats Units volia fer una tesi doctoral sobre el gat de la novel·la, que es diu Zhivago quan tot va bé i unes altres vegades quan trenca alguna cosa, Nicolaikievich, perquè mentre escrivia l'obra el seu gat es posava damunt de l'ordinador cercant l'escalfor que eixia del monitor (gran, dels d'abans, que ara s'han reduït tant, com els mòbils...) Ens confessà que estava enamorat de la seua filla petita tot i que sempre deixés una mica de menjar als plats per als déus. Ell encara té el costum de no deixar res, d'escurar el plat perquè li ho ensenyaren després de la guerra, s'havia de sucuar tot i recollir els bocins de pa que queien al terra per menjar-se'ls, hi havia tanta gana... Jaume Cabré ha jugat amb el temps i les vides per a contar-nos a l'ànima històries sobre una guerra que encara ens bressola, ens colpeix i, de vegades, ens gela el cor, com advertia el poeta andalús Antonio Machado i l'expresident de la II República, Azaña, tan poc comprensiu amb Catalunya, anava recitant per les estacions de tren de Benicarló i de França 'Pau, pietat... '.

PLAÇA DE LA VILA © Sal·lus Herrero i Gomar

28 octubre 2010

Una notícia de VilaWeb.cat
Edició GENERAL
<http://www.vilaweb.cat>
[Enllaç permanent](#)